

Wat/Wie is de mens?

- Mens als middelpunt van het heelal, kroon der schepping, heeft zijn plek verloren,
- De humanistische en (neo)liberale autonome mens heeft zijn plek verloren,
- De witte, christelijke, Verlichte, voorbeeld voor anderen, mens heeft zijn plek verloren, Maar de gevolgen van deze denkbeelden over wie wij zijn hebben nog wel hun effect in het huidige vertoog.

maleutiek_2019 2

Wegens succes

Wie wij zijn was lange tijd voor de meeste mensen helemaal geen onderwerp waarover gedacht of gesproken werd. Er was honger koude en het pure overleven. Zelfs wanneer het in de Franse revolutie gaat over de mens die in vrijheid, gelijkheid en broederschap zou moeten leven, is dat een ideaal van enkelen voor velen. En het is in hoge mate waarheid geworden.

maleutiek_2019 3

Het succes van de Verlichtingsidealen

- https://www.ntr.nl/Een-bezeten-wereld/357/detail/Verheffing/VPWON_1303993#content (38.05)
- Foucault schrijft over de grote opsluiting (1656 Parijs Hôpital général), maar het duurt nog heel lang na de idealen van de Franse revolutie tot dat het ideaal van gelijkheid niet meer dwingend werd opgelegd.
- Dat dwang en top down niet meer kunnen voort uit de toenemende vrijheid en gelijkheid.

maleutiek_2019 4

Alle mensen zijn niet gelijk

Wie is de mens? Verandert qua inhoud;

- Wie ben ik? Psychoanalyse bij Foucault, Žižek
- Verschil met en ontoegankelijkheid van de anderen. Pluraliteit bij Arendt, eilanden-metafoor bij Lyotard.

Het probleem is dat, wanneer we ontdekken dat dé mens niet bestaat, dat ook een entropisch effect heeft op waarheid, waarden en eenheid.

maleutiek_2019 5

De mens is (ook) met rede begiftigd

Lange tijd is de rede, in de vorm van de rationele oorzaak-gevolg redenering, gekoppeld aan efficiëntie en nut, ons specifieke kenmerk geweest. Nu zien we dat computers dit beter (gaan) kunnen. Rekenen met grote hoeveelheden data, efficiënte strategieën bedenken om een doel te bereiken, daarvoor hebben we straks geen mensen meer nodig.

De vraag is nu: Wat zijn wij als deze vorm van de rede ons niet meer definieert?

maleutiek_2019 6

Ontgoocheling?

“We zien voor onszelf een toekomst weggelegd waarover de ontgoocheling al bij voorbaat is ingebouwd - wanneer wij onszelf althans voldoende verstand toestaan. Zo wankel staat de mens en zo onbestemd is daarom ook zijn wereld. Zelfbewust en almaar beter geïnformeerd over onze fysieke werkelijkheid, blijven we onzeker en onwetend ten aanzien onze eigen inborst. We proberen telkens weer 'onszelf in de hand te nemen', zoals Nietzsche ooit schreef. Maar we weten ook hoe profetisch de woorden waren waarmee de oude, in zijn Verlichtingsgeloof geschokte Sigmund Freud zijn boek over het menselijk onbehagen afsloot: 'Wie kan de definitieve uitkomst voorzien?'” (Blz. 346)

maieutiek_2019

7

Maar konden we het ooit wél overzien?

We vertellen onszelf en anderen verhalen die richting geven aan ons bestaan. Die verhalen waren (streng) religieus, vrouw onvriendelijk, koloniaal en racistisch. En we kijken terug en zeggen wat is de wereld nú onoverzichtelijk. Maar onze duidelijke verhalen bleken niet te kloppen! We weten nu meer en beter, maar met alle kennis komt er ook meer weten dat we het niet weten.

maieutiek_2019

8

Wie is de mens en zelfkennis

- Het autonome subject wordt ondermijnd en we verliezen het idee van een vrije wil door de toegenomen kennis die de eenheid tussen lichaam en geest beschrijft. Toch functioneren we grotendeels alsof wij een autonoom subject zijn met een vrije wil.
- Zelfkennis is meer dan weten welke delen van je brein oplichten. Er is ook meer kennis over onze psychologie, meditatie, voedsel en andere zaken die onszelf betreffen. En er is de vrijheid en het recht om daar (zelf) mee aan de slag te gaan.

maieutiek_2019

9

Wie is de mens en kennis over de gemeenschap

Er is zoveel meer kennis over sociologie, antropologie, politiek en de toegang tot die kennis verandert wie wij zijn. Tocqueville's 'mild despotisme' gaat hand in hand met een toe-eigening van de publieke ruimte door groepen en individuen. (Van speelplekken voor kinderen, tot boerenprotest.)

We weten dat we groepsinvloeden ondergaan én bewerkstelligen en dat maakt onze zelfkennis complex.

maieutiek_2019

10

Wie is de mens en kennis over de wereld

Waar we twee generaties terug nog in een verzuild Nederland woonden waar slechts een enkeling de wereld leerde kennen, leven we nu middenin een kosmopolitische maatschappij. Of het nu gaat om inburgerende medelanders of om buitenlandse reizen, wij veranderen daardoor. Muziek, kleding en voedsel hebben invloeden ondergaan vanuit de hele wereld.

Het loslaten van gemakkelijke concepten die de wereld overzichtelijk hielden raken we kwijt. Concepten als ras, Derde wereld, man-vrouw, staan ter discussie.

Dat verandert wie wij zijn.

maieutiek_2019

11

Wie is de mens en kennis over de aarde

Wij worden ons bewust van het Antropoceen (Crutzen, 2000), dat al 70.000 aan de hand is. Dat verandert wie wij zijn. Van mensen die de natuur eronder dachten te moeten houden, veranderen wij naar mensen die verantwoordelijk zijn voor of en hoe de aarde kan voortbestaan.

maieutiek_2019

12

Wie ben ik en zo ja hoeveel? (Precht)

We overzien de enorme hoeveelheid kennis niet meer en hebben geen criteria meer om waarheid en waarde van de kennis te onderscheiden.

Levert gevoel een nieuwe zekerheid? Nee, want we weten dat ook ons gevoel gestuurd of veranderd kan worden. Maar tegelijkertijd zijn er veel vormen van kennis en kunde die we gebruiken en waar ons leven beter en gemakkelijker van wordt. De breed uitgemeten gevoelde twijfel overschaduwde de vooruitgang die de Verlichting ons heeft opgeleverd. De chaos is het gevolg van verworven rechten en vrijheid.

maleutiek_2019

13

Risico van angst

Het loslaten van de idealen van vooruitgang, maakbaarheid, zelfonderzoek en dergelijke met het idee 'wie weet wat de toekomst brengt?' (346) laat ons uit het oog verliezen dat die toekomst ons niet overkomt, maar dat we die zelf vormgeven. Niet omdat we alles weten, kunnen of voorzien, maar omdat we niet niet kunnen handelen.

maleutiek_2019

14